

Σεξουαλικός εξαναγκασμός στις συντροφικές σχέσεις φοιτητών/φοιτητριών: Διάπραξη και θυματοποίηση

Αργυρούλα Ε. Καλαϊτζάκη*, Ελένη Παπαδάκη**,
Βασιλεία Παπαδάκη***, Βασιλική Παττακού-Παρασύρη****

Περίληψη

Διερευνήθηκε η διάπραξη και η θυματοποίηση σεξουαλικού εξαναγκασμού στις συντροφικές σχέσεις 247 φοιτητών/φοιτητριών σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών Σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ποσοστό και η συχνότητα ήπιου και σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολικά) και το ποσοστό σοβαρού εξαναγκασμού, διάπραξης και θυματοποίησης, ήταν εξαιρετικά υψηλά. Οι φοιτητές εξανάγκαζαν (συνολικά και σοβαρά) τις συντρόφους τους σε μεγαλύτερο ποσοστό και ασκούσαν σοβαρό εξαναγκασμό συχνότερα από ό,τι οι φοιτήτριες. Γίνονταν θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού εξίσου με τις φοιτήτριες και θύματα σοβαρού εξαναγκασμού περισσότερο και συχνότερα από αυτές. Πολλοί ερωτώμενοι ήταν και οι δύο θύτες στις συντροφικές τους σχέσεις. Επίσης, πολλοί ήταν ταυτόχρονα θύτες και θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού.

* Η Αργυρούλα Ε. Καλαϊτζάκη είναι ψυχολόγος, δρ. Κλινικής Ψυχολογίας, Επιστημονική Συνεργάτιδα στη βαθμίδα του Επίκουρου (ΤΕΙ Κρήτης).

** Η Ελένη Παπαδάκη είναι κοινωνική λειτουργός, δρ. Κοινωνικής Εργασίας, Καθηγήτρια Εφαρμογών (ΤΕΙ Κρήτης).

*** Η Βασιλεία Παπαδάκη είναι κοινωνική λειτουργός, δρ. Κοινωνικής Εργασίας, Επιστημονική Συνεργάτιδα στη βαθμίδα του Επίκουρου (ΤΕΙ Κρήτης).

**** Η Βασιλική Παττακού-Παρασύρη είναι κοινωνική λειτουργός, δρ. Ψυχολογίας, καθηγήτρια Εφαρμογών (ΤΕΙ Κρήτης).

Εισαγωγή

Μολονότι είναι ευρέως γνωστό ότι οι συζυγικές σχέσεις συχνά χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά βίας (Barnett και συν., 1997), δεν είναι το ίδιο γνωστό ότι τα ποσοστά βίας στις συντροφικές σχέσεις είναι πολύ υψηλότερα. Αυτό έχει αποδειχτεί σε περισσότερες από 50 μελέτες που διεξήχθησαν από τη δεκαετία του '80 και έπειτα (Stets and Straus, 1989). Γενικά, έχει δοθεί αρκετή προσοχή στη βία στους έφηβους σε αντίθεση με τη βία στο φοιτητικό πληθυσμό.

Ένας αυξανόμενος αριθμός ερευνών δείχνει ότι ο φοιτητικός πληθυσμός διεθνώς εκδηλώνει γενικά βίαιες συμπεριφορές εναντίον των συντρόφων τους (π.χ. σωματική βία, ψυχολογική βία) σε εξαιρετικά υψηλά ποσοστά. Τα ποσοστά σεξουαλικού εξαναγκασμού είναι επίσης πολύ υψηλά. Ο σεξουαλικός εξαναγκασμός ορίζεται ως μία συμπεριφορά που αποσκοπεί στον εξαναγκασμό του/της συντρόφου προκειμένου να εμπλακεί σε ανεπιθύμητη/αναγκαστική σεξουαλική δραστηριότητα (Straus και συν., 1996). Η πλειοψηφία των σχετικών ερευνών αφορά μόνο τη θυματοποίηση (victimization), την επιβολή, δηλαδή, σεξουαλικού εξαναγκασμού και πολύ λίγα στοιχεία αναφέρονται διεθνώς για τη διάπραξη (perpetration) βίαιων σεξουαλικών συμπεριφορών. Η ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας που ακολουθεί θα εστιαστεί αρχικά στη διάπραξη και μετά στη θυματοποίηση, κάνοντας τέλος αναφορά σε σχετικές έρευνες σε Ελληνικό πληθυσμό.

Διεθνείς μελέτες δείχνουν ότι το ποσοστό των αντρών που παραδέχεται ότι έχει διαπράξει βιασμό ή απόπειρα βιασμού κυμαίνεται από 5%-15% περίπου, ανάλογα με το δείγμα. Για παράδειγμα, ανάλυση 120 μελετών με δείγμα μεγαλύτερο των 100.000 συμμετεχόντων, στην οποία υπολογίστηκε η επικράτηση διαφόρων μορφών σεξουαλικού εξαναγκασμού, έδειξε ότι σχεδόν το 5% των αντρών παραδέχτηκε ότι είχε βιάσει μία γυναίκα (Spitzberg, 1999). Το ποσοστό διάπραξης σεξουαλικού εξαναγκασμού είναι υψηλότερο στο φοιτητικό πληθυσμό. Ο Martin και συν. (2005) εξέτασαν δείγμα 196 Ισπανών φοιτητών και βρήκαν ότι περίπου το 15% είχε εξαναγκάσει τη σύντροφο σε σεξουαλική πράξη. Οι έρευνες για το σεξουαλικό εξαναγκασμό υποδεικνύουν κυρίως τις γυναίκες ως θύματα και τους άντρες ως θύτες. Συγκεκριμένα, σε δείγμα 481 φοιτητών, οι οποίοι συμπλήρωσαν την Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης, βρέθηκε ότι οι φοιτητές σε μεγαλύτερο ποσοστό είχαν ασκήσει σεξουαλικό εξαναγκασμό συγκριτικά

με τις φοιτήτριες, αλλά δεν βρέθηκαν διαφορές ανά φύλο όσον αφορά στη θυματοποίηση (Hines and Saudino, 2003).

Όσον αφορά στη σεξουαλική θυματοποίηση, το συνολικό ποσοστό στην Ευρώπη και την Αμερική φαίνεται να κυμαίνεται από 10 έως 35%, ενώ τα ποσοστά είναι μικρότερα για τους άντρες. Ο Spritzberg (1999) εκτιμώντας το ποσοστό των σοβαρών μορφών σεξουαλικού εξαναγκασμού σε 100.000 συμμετέχοντες 120 μελετών, βρήκε ότι σχεδόν το 13% των γυναικών και περισσότερο του 3% των αντρών είχαν βιαστεί. Υψηλότερα ποσοστά βρέθηκαν σε άλλες μελέτες. Οι Rickett και συν. (2004) βρήκαν ότι περίπου μία στις τέσσερις έφηβες και νεαρές γυναίκες αστικών περιοχών (n = 689), ηλικίας 14-23 ετών, που απευθύνθηκαν σε υπηρεσίες υγείας, ανέφεραν λεκτικό σεξουαλικό εξαναγκασμό ή βιασμό/απόπειρα βιασμού από το σύντροφό τους ή γνωστό τους κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους. Ειδικότερα, περίπου το 30% των γυναικών ανέφερε μία ανεπιθύμητη σεξουαλική εμπειρία το τελευταίο έτος. Οι Nasta και συν. (2005) διερεύνησαν τα περιστατικά σεξουαλικής θυματοποίησης σε 234 τελειόφοιτες φοιτήτριες κολεγίου. Το 38% των φοιτητριών ανέφερε τουλάχιστον ένα επεισόδιο σεξουαλικής θυματοποίησης, και από αυτές το 6% ανέφερε βιασμό και το 4% απόπειρα βιασμού. Η μελέτη των McConaghy and Zamir (1995) έδειξε ότι το 35% των φοιτητριών και το 30% των φοιτητών βίωναν συνεχείς προσπάθειες για ανεπιθύμητη σεξουαλική δραστηριότητα. Επίσης υψηλά ποσοστά αναφέρονται σε άλλες χώρες. Οι Manoraiboon και συν. (2003) μελέτησαν τη σεξουαλική βία σε 1.725 άτομα ηλικίας 15-21 στην Ταϊλάνδη. Σεξουαλικός εξαναγκασμός αναφέρθηκε από το 21% των γυναικών και το 6,5% των αντρών. Οι Maıda και συν. (2003) μελέτησαν δείγμα 141 φοιτητών ιατρικής στη Χιλή και βρήκαν ότι, το 91,7% είχε βιώσει τουλάχιστον ένα επεισόδιο βίας κατά τη διάρκεια της φοίτησής του, κυρίως από καθηγητές ή συμφοιτητές τους. Από το ποσοστό αυτό, το 26,4% αφορούσε στην άσκηση σεξουαλικής βίας.

Μολονότι οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό είναι τα θύματα σεξουαλικής επίθεσης και οι άντρες επίσης θυματοποιούνται. Οι Krahe και συν. (2003) διερεύνησαν τις μορφές σεξουαλικού εξαναγκασμού σε δείγμα 247 αντρών μέσου όρου ηλικίας 18,3 ετών και την επανέλαβαν σε δείγμα 153 αντρών μέσου όρου ηλικίας 22,3 ετών. Στην πρώτη μελέτη το 25,1% των αντρών ανέφερε τουλάχιστον ένα περιστατικό ανεπιθύμητης σεξουαλικής επαφής με γυναίκα και το 23,9% ανέφερε προσπάθεια από τη γυναίκα για ανεπιθύμητη από τους ίδιους σεξουαλική δραστηριότητα. Στη

δεύτερη μελέτη, τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 30,1% και 23,5%. Και στις δύο μελέτες η εκμετάλλευση της αδυναμίας του άντρα να αντισταθεί ήταν η συνηθέστερα αναφερόμενη επιθετική στρατηγική και τα φιλιά/θωπείες η συχνότερα αναφερόμενη ανεπιθύμητη σεξουαλική δραστηριότητα, ακολουθούμενη από τη σεξουαλική επαφή και το στοματικό σεξ. Τα ποσοστά ανεπιθύμητης σεξουαλικής δραστηριότητας ήταν υψηλότερα για την τωρινή ή πρώην σύντροφο ή μία φίλη από ό,τι για μία άγνωστη γυναίκα. Οι Straus και συν. (1996) βρήκαν υψηλότερο ποσοστό σεξουαλικού εξαναγκασμού και υψηλότερο ποσοστό εξαναγκασμού των αντρών συγκριτικά με τις γυναίκες. Χορηγώντας την Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης σε δείγμα 317 φοιτητών/φοιτητριών βρήκαν ότι 38% των φοιτητών και 30% των φοιτητριών ήταν θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού από τη/το σύντροφό τους.

Τα ποσοστά σεξουαλικής βίας στην Ελλάδα είναι επίσης υψηλά, όπως προκύπτουν από δύο έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε δείγμα 1.000 νεοσύλλεκτων φαντάρων, ηλικίας 18 έως 25 ετών, οι οποίοι προέρχονταν από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, με διαφορετική μόρφωση και οικονομικό επίπεδο. Το 25% των νέων παραδέχτηκε ότι είχε παρενοχλήσει σεξουαλικά κάποια γυναίκα και το 10% ότι επιχείρησε να την κακοποιήσει σεξουαλικά. Το 8% είχε σεξουαλική επαφή με μία γυναίκα παρά τη θέλησή της και το 5% χρησιμοποίησε βία προκειμένου να έχει σεξουαλική επαφή με τη γυναίκα αυτή (Γιωτάκος και συν. 2005). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πρώτης έρευνας σε εθνική κλίμακα για την ενδοοικογενειακή βία σε βάρος των γυναικών (ΚΕΘΙ, 2003), το 3,5% των γυναικών ανέφερε ότι είχε βιώσει τουλάχιστον ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης στη ζωή τους.

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που επιχειρήθηκε δίνει πολυποίκιλα ποσοστά και συχνότητες εμφάνισης διαφόρων μορφών σεξουαλικής βίας (εξαναγκασμός, βιασμός κ.ά.), ανάλογα με το δείγμα και τη μεθοδολογία κάθε έρευνας. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ουσιαστική σύγκριση ανάμεσα στα προαναφερόμενα αποτελέσματα δεν μπορεί να γίνει, καθώς δεν προέρχονται από έρευνες που βασίζονται στην ίδια μεθοδολογία με αντιπροσωπευτικά δείγματα. Η αναγνώριση και κατανόηση του σεξουαλικού εξαναγκασμού (τόσο διάπραξης όσο και θυματοποίησης) στις συντροφικές σχέσεις του φοιτητικού πληθυσμού είναι σημαντικής σημασίας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς ο φοιτητικός πληθυσμός αποτελεί περίπου το 1/3 του πληθυ-

σμού ηλικίας 18-22 ετών και τυχόν εξουσιαστικές συμπεριφορές σε αυτό το στάδιο της ζωής τους μπορεί να παραμείνουν σταθερές για ολόκληρη τη ζωή τους πλήττοντας την ποιότητα των διαπροσωπικών τους σχέσεων.

Σκοπός έρευνας. Η παρούσα έρευνα είναι περιγραφική του ποσοστού, της συχνότητας και της σοβαρότητας του σεξουαλικού εξαναγκασμού (διάπραξης και θυματοποίησης) στις συντροφικές σχέσεις φοιτητών/τριών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που φοιτούσαν σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών σπουδών. Αποτελεί μέρος της Διεθνούς Μελέτης της Βίας στις Συντροφικές Σχέσεις (International Dating Violence Study), η οποία διεξάγεται από ερευνητική ομάδα σε διάφορες χώρες ανά τον κόσμο. Λεπτομερής περιγραφή της έρευνας, συμπεριλαμβανομένου του ερωτηματολογίου και των απαραίτητων εγγράφων, βρίσκονται στην ιστοσελίδα <http://pubpages.unh.edu/~mas2>. Αναλυτικότερα διερευνήθηκε:

- Το *συνολικό* ποσοστό σεξουαλικού εξαναγκασμού (ήπιου και σοβαρού) και η *συνολική* συχνότητα, καθώς επίσης και το ποσοστό και η συχνότητα *σοβαρού* σεξουαλικού εξαναγκασμού που οι φοιτητές/τριες είχαν διαπράξει τον τελευταίο χρόνο εις βάρος της/του συντρόφου τους (*διάπραξη*).
- Οι τακτικές-τρόποι σεξουαλικού εξαναγκασμού (απειλές ή χρήση βίας) και η συχνότητα χρήσης τους εις βάρος του/της συντρόφου τους (*τακτικές διάπραξης*).
- Το *συνολικό* ποσοστό και η *συνολική* συχνότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού (δηλαδή ήπιου και σοβαρού), καθώς επίσης και το ποσοστό και η συχνότητα *σοβαρού* σεξουαλικού εξαναγκασμού που οι φοιτητές/τριες είχαν υποστεί από την/τον σύντρόφό τους τον τελευταίο χρόνο (*θυματοποίηση*).
- Οι τακτικές σεξουαλικού εξαναγκασμού (απειλές ή χρήση βίας) και η συχνότητα χρήσης των τακτικών από τον/την σύντρόφο τους (*τακτικές θυματοποίησης*).
- Η σχέση του φύλου με το ποσοστό και τη συχνότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολικού και σοβαρού), τόσο για τη διάπραξη όσο και για τη θυματοποίηση.
- Εάν ο σεξουαλικός εξαναγκασμός διαπράττεται στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων των ερωτώμενων μόνο από τον άντρα, μόνο από τη γυναίκα ή και από τους δύο.
- Η σχέση ανάμεσα στη σεξουαλική θυματοποίηση (συνολική και σοβαρή) και τη διάπραξη σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολικού και σοβαρού).

Μεθοδολογία

Δείγμα - Κριτήρια επιλογής

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2004-2005. Το δείγμα αρχικά αποτελείτο από 390 προπτυχιακούς φοιτητές/φοιτήτριες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΤΕΙ και Πανεπιστημίου) που φοιτούσαν σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών σπουδών. Επιπλέον κριτήριο για την επιλογή των συμμετεχόντων ήταν να έχουν στο παρόν ή να είχαν στο παρελθόν μία συντροφική ή έγγαμη σχέση διάρκειας ενός μήνα ή περισσότερο κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους. Από το σύνολο του δείγματος το 15,38% εξαιρέθηκε ως αμφισβητούμενο (πιθανά μη έγκυρες περιπτώσεις), καθώς δήλωσε είτε *υπερβολικά μεγάλο αριθμό σοβαρών επιθέσεων ή τραυματισμών* (π.χ. ο/η ερωτώμενος/νη ή η σύντροφός του/της εμφάνισε μία από τις παρακάτω βίαιες συμπεριφορές για περισσότερες από 10 φορές: επίθεση με μαχαίρι ή όπλο, κάψιμο ή ζεμάτισμα, λιποθυμία ή σπάσιμο οστού εξαιτίας επίθεσης), είτε ασυνεπείς απαντήσεις (δηλαδή ο/η ερωτώμενος/νη ανέφερε τραυματισμό του/της, αλλά δεν ανέφερε επίθεση από τη/το σύντροφο εις βάρος του/της, ανέφερε τραυματισμό της/του συντρόφου, χωρίς όμως να αναφέρει επίθεση προς αυτήν/αυτόν). Αφαιρέθηκαν επίσης περιπτώσεις που είχαν μία ολόκληρη σειρά ή στήλη ή σελίδα απαντήσεων κενή ή συμπληρωμένη με την ίδια απάντηση. Τέλος, από τις έγκυρες περιπτώσεις, μόνο οι 247 (74,85%) είχαν μία σχέση διάρκειας ενός μήνα ή περισσότερο. Όλοι οι φοιτητές, ανεξαρτήτου εκπαιδευτικού ιδρύματος προέλευσης, αξιολογήθηκαν μαζί, καθώς δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Η μόνη εξαίρεση ήταν το ποσοστό άσκησης φυσικής βίας κατά τον σεξουαλικό εξαναγκασμό και η συχνότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολικά). Συγκεκριμένα, περισσότεροι φοιτητές/τριες ΤΕΙ (3,17%) ασκούσαν βία κατά το σεξουαλικό εξαναγκασμό της/του συντρόφου τους έναντι των φοιτητών Πανεπιστημίου (0%) ($t = 2,27$, $p = ,025$).

Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων. Το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι Ελληνικής υπηκοότητας. Το 72,5% των συμμετεχόντων είναι γυναίκες και το 27,5% άντρες. Το υψηλό ποσοστό των φοιτητριών δικαιολογείται από την επικράτηση των φοιτούντων γυναικών στα τμήματα όπου έγινε η συλλογή του δείγματος (Τμήμα Ψυχολογίας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας και Τμήμα Νοσηλευτικής). Τα χαρακτηριστικά του δείγματος δίνονται στον πίνακα 1. Η

Πίνακας 1

Χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων
και των συντροφικών τους σχέσεων (%)

Χαρακτηριστικά	Σύνολο (n = 247)	Άντρες (n = 68)	Γυναίκες (n = 179)	χ^2 / t-test
Έτος φοίτησης				,337
Πρωτοετείς	26,4	25,4	26,8	
Δευτεροετείς	16,7	16,4	16,8	
Τριτοετείς	22,4	29,9	19,6	
Τεταρτοετείς	34,6	28,4	36,9	
Ηλικία (σε έτη)				,057
Διάμεση τιμή	21	21	21	
Οικογενειακή κατάσταση γονέων				,459
Παντρεμένοι	87,8	91,0	86,6	
Διαζευγμένοι	5,7	3,0	6,7	
Πεθαμένοι	4,5	6,0	3,9	
Χωρισμένοι/Ανύπαντροι	2,0	0,0	2,8	
Εκπαιδευτικό επίπεδο πατέρα				,148
Έως Δημοτικό σχολείο	25,8	16,4	29,4	
Γυμνάσιο	16,8	20,9	15,2	
Λύκειο	36,5	43,3	33,9	
Πανεπιστήμιο/Μεταπτυχιακά	20,9	19,4	21,4	
Εκπαιδευτικό επίπεδο μητέρας				,495
Έως Δημοτικό σχολείο	28,8	22,0	31,5	
Γυμνάσιο	14,6	17,7	13,4	
Λύκειο	39,4	41,2	38,8	
Πανεπιστήμιο/Μεταπτυχιακά	17	19,1	16,3	
Οικογενειακό εισόδημα				,132
Διάμεση κατηγορία (σε €)	<21.000	<21.000	<21.000	
< 14.000 €	24,8	17,5	27,6	
<28.000 €	40,0	39,7	40,2	
<42.000 € ή περισσότερο	35,2	42,9	32,4	
Κλίμακα Κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης (σε πεμπτημόρια)	3,09	3,41	2,97	,094
Διαμονή				,002
Με το/τη σύντροφο	16,4	15,2	16,9	
Μόνοι τους	45,5	37,9	48,3	
Συγκάτοικο	17,2	10,6	19,7	
Γονείς	16,0	24,2	12,9	
Άλλο	4,9	12,1	2,2	

Πίνακας 1

(Συνέχεια)

Χαρακτηριστικά	Σύνολο (n = 247)	Άντρες (n = 68)	Γυναίκες (n = 179)	$\chi^2/t\text{-test}$
Κατάσταση σχέσης				,009
Παρούσα	54,7	41,2	59,8	
Προηγούμενη	45,3	58,8	40,2	
Τύπος σχέσης				,171
Συντροφική	86,0	81,8	87,6	
Αρραβωνιασμένοι	3,3	1,5	4,0	
Παντρεμένοι	,4	0,0	0,6	
Συζούν	10,3	16,7	7,9	
Διάρκεια σχέσης				,013
<11 μήνες	42,1	55,8	36,9	
1<2 χρόνια	26,7	25,0	27,3	
2 χρόνια +	31,2	19,1	35,8	
Διακοπή σχέσης				,001
Δεν έχει διακοπεί	56,8	36,4	64,4	
<11 μήνες πριν	20,5	42,4	22,4	
Περίπου 1 χρόνο πριν	5,8	7,6	5,1	
>1 χρόνο	9,5	13,6	7,9	
Σεξουαλικά ενεργοί	81,6	88,1	79,2	,076
Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων	2,71	2,68	2,73	,003

ηλικία των ερωτώμενων κυμάνθηκε από 18 έως 39 ετών, με ενδιάμεση κατηγορία την ηλικία των 21 ετών. Οι γυναίκες ήταν λίγο μεγαλύτερες σε ηλικία από τους άντρες, παρόλο που η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων ήταν τεταρτοετείς (34,6%) ή πρωτοετείς (26,4%). Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ανά φύλο και έτος φοίτησης. Η πλειοψηφία των γονέων των ερωτώμενων ήταν παντρεμένοι (87,8%). Το 24,8% ανέφερε οικογενειακό εισόδημα <14.000 €, 40% εισόδημα <28.000 € και 35,2% εισόδημα <42.000 € το χρόνο (διάμεση κατηγορία: <21.000 €). Σχεδόν οι μισοί ερωτώμενοι ανέφεραν ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων τους ήταν έως και Γυμνασίου (42,6% των πατέρων και 43,4% των μητέρων) και περίπου το 1/5 των φοιτητών ανέφερε ότι οι γονείς τους είχαν Πανεπιστημιακές ή

και μεταπτυχιακές σπουδές (20,9% των πατέρων και 17,0% των μητέρων).

Χαρακτηριστικά των συντροφικών σχέσεων. Ποσοστό 81,6% των ερωτώμενων ανέφεραν μία συντροφική σχέση στην οποία ήταν σεξουαλικά ενεργοί. Η διάρκεια της σχέσης ήταν σχεδόν εξίσου κατανομημένη μεταξύ των κατηγοριών, μολονότι σχεδόν οι μισοί περίπου είχαν μία σχέση διάρκειας 1-11 μήνες (42,1%), ενώ ένα υψηλό ποσοστό είχε μία σχέση για ένα διάστημα μεγαλύτερο των 2 ετών (31,2%). Το 54,7% δήλωσε ότι η σχέση την οποία περιέγραψαν αφορούσε την παρούσα σχέση τους, ενώ περίπου το 1/5 (20,5%) ανέφερε ότι η σχέση την οποία περιέγραψαν είχε διακοπεί περίπου 11 μήνες πριν τη διεξαγωγή της έρευνας. Η πλειοψηφία (83,6%) των ερωτώμενων δεν ζούσε με τη/το σύντροφό του/της (84,8% των φοιτητών και 83,1% των φοιτητριών), ενώ το 45,5% ζούσε μόνο του (37,9% των φοιτητών και 48,3% των φοιτητριών) ή με συγκάτοικο (17,2%).

Διαφορές ανά φύλο. Δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανά φύλο όσον αφορά στην ηλικία, το έτος σπουδών, το ποσοστό αυτών που είχαν μία συντροφική σχέση στην οποία ήταν σεξουαλικά ενεργοί, το οικογενειακό εισόδημα, την οικογενειακή κατάσταση και το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων τους. Ωστόσο, όσον αφορά στη διαμονή, στατιστικά σημαντικά περισσότεροι φοιτητές (24,2%) από ό,τι φοιτήτριες (12,9%) ζούσαν με τους γονείς τους, ενώ στατιστικά σημαντικά περισσότερες φοιτήτριες ζούσαν μόνες τους ή με συγκάτοικο (48,3% και 19,7% αντιστοίχως) από ό,τι φοιτητές (37,9% και 10,6% αντιστοίχως) ($\chi^2 = 16,94$, d.f. = 4, $p = ,002$). Περισσότερες φοιτήτριες από ό,τι φοιτητές είχαν κατά την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα μία σχέση (59,8% έναντι 41,2%, αντιστοίχως, $\chi^2 = 6,88$, d.f. = 1, $p = ,009$), ενώ περισσότεροι φοιτητές (42,4%) από ό,τι φοιτήτριες (22,4%) είχαν διακόψει τη σχέση τους 11 μήνες πριν τη διεξαγωγή της έρευνας ή περισσότερο από ένα χρόνο πριν (13,6% έναντι 7,9%, αντιστοίχως). Στατιστικά σημαντικά περισσότερες φοιτήτριες (35,8%) από ό,τι φοιτητές (19,1%) είχαν σχέση μεγάλης διάρκειας (2 χρόνια ή περισσότερο) και περισσότεροι φοιτητές (55,8%) από ό,τι φοιτήτριες (36,9%) είχαν σχέση μικρής διάρκειας (έως 11 μήνες) ($\chi^2 = 8,71$, d.f. = 2, $p = ,013$). Τέλος, οι φοιτήτριες είχαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη μέση τιμή στην Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων (2,73) σε σχέση με τους φοιτητές (2,68) ($t = -1,01$, $p = ,003$), το οποίο δηλώνει ότι οι φοιτήτριες είχαν την τάση να απαντούν στις ερωτήσεις με περισσότερο κοινωνικά αποδεκτό τρόπο από ό,τι οι φοιτητές.

Ερευνητικά εργαλεία

Το ερωτηματολόγιο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε, μεταφράσθηκε στα Ελληνικά και ξανά στα Αγγλικά, προκειμένου να διατηρηθεί «εννοιολογική ισοδυναμία». Αναλυτικότερα:

Αξιολόγηση της συντροφικής βίας. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από: (1) *Το εξώφυλλο*, στο οποίο αναφερόταν ο σκοπός της μελέτης, (2) *Τα δημογραφικά στοιχεία*, (3) *Το Προφίλ του Ατόμου και της Σχέσης* (the Personal and Relationships Profile; PRP), το οποίο επίσης περιελάμβανε την Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων, η οποία αξιολογεί την τάση να δίνονται κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις και (4) *Την Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης* (Revised Conflict Tactics Scales, CTS2) των Straus, Hamby, Boney-McCoy and Sugarman (1996, 1999). Αναλυτικότερα, η Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης διερευνά α) τη Φυσική Επίθεση (Physical assault), β) τη Φυσική Βλάβη/Τραυματισμό (Physical Injury), γ) τη Ψυχολογική Βία/Επίθεση (Psychological aggression) και δ) το Σεξουαλικό Εξαναγκασμό (Sexual coercion). Στην παρούσα έρευνα αξιολογήθηκαν τα δημογραφικά στοιχεία, η Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων και από την Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης, τα στοιχεία που αφορούσαν τον σεξουαλικό εξαναγκασμό.

Η Αναθεωρημένη Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης αξιολογεί τόσο τη διάπραξη (εάν ο/η ερωτώμενος/η διέπραξε κάποια μορφή βίας εις βάρος της/του συντρόφου), όσο και τη θυματοποίηση (εάν ο/η ερωτώμενος/νη υπέστη από τη/το σύντροφο οποιαδήποτε μορφή βίας). Επίσης, για κάθε μορφή βίας αξιολογείται το ποσοστό, η συχνότητα και η σοβαρότητά της (ήπια ή σοβαρή). Η συχνότητα αφορά μόνο όσους ενεπλάκησαν τουλάχιστον μία φορά σε βίαιη συμπεριφορά, είτε ως θύτες είτε ως θύματα. Οι απαντήσεις δίνονται στην ακόλουθη κλίμακα (1) Μία φορά τον τελευταίο χρόνο, (2) Δύο φορές τον τελευταίο χρόνο, (3) 3-5 φορές τον τελευταίο χρόνο, (4) 6-10 φορές τον τελευταίο χρόνο, (5) 11-20 φορές τον τελευταίο χρόνο, (6) Περισσότερες από 20 φορές τον τελευταίο χρόνο, (7) Καμία φορά τον τελευταίο χρόνο, αλλά συνέβη πιο πριν, (8) Αυτό δεν έχει συμβεί ποτέ. Τέλος, η κλίμακα επιτρέπει την παροχή χωριστών βαθμολογιών για την «ήπια» και τη «σοβαρή» βία. *Σοβαρή βία* θεωρούνται οι συμπεριφορές, οι οποίες ενέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο βλάβης/τραυματισμού που, κατά συνέπεια, απαιτούν ιατρική φροντίδα. Όταν δίνονται ποσοστά και συχνότητες και για τους δύο τύπους βίας μαζί (δηλαδή ο συνδυασμός ήπιας και σοβαρής βίας) ονομάζεται *συνολική βία*.

Σεξουαλικός εξαναγκασμός. Η υποκλίμακα αυτή περιλαμβάνει ένα εύρος εξαναγκαστικών συμπεριφορών από τη λεκτική επιμονή έως την εξάσκηση φυσικής βίας. Τα ακόλουθα στοιχεία μετρούν ήπιο σεξουαλικό εξαναγκασμό: 1) Εξαναγκασμός σε σεξ χωρίς προφυλακτικό, 2) Επιμονή για σεξ χωρίς να θέλει ο/η σύντροφος (χωρίς χρήση σωματικής βίας), 3) Επιμονή για στοματικό ή πρωκτικό σεξ (χωρίς χρήση σωματικής βίας). Τα στοιχεία για το σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό είναι: 1) Χρήση βίας (π.χ. χτύπημα, ακινητοποίηση, ή χρήση όπλου) για εξαναγκασμό σε στοματικό ή πρωκτικό σεξ, 2) Χρήση βίας για εξαναγκασμό σε σεξ, 3) Χρήση απειλών για εξαναγκασμό σε στοματικό ή πρωκτικό σεξ, 4) Χρήση απειλών για εξαναγκασμό σε σεξ.

Αξιολόγηση των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων. Χρησιμοποιήθηκαν οι μεταβλητές φύλο και ηλικία των συμμετεχόντων, κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και τάση για κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις.

Φύλο. Καθώς τα 2/3 περίπου των φοιτητών (72,5%) ήταν γυναίκες, όλες οι αναλύσεις παρουσιάζονται χωριστά για τους άντρες και τις γυναίκες ή ελέγχονται ως προς το φύλο.

Ηλικία. Έχει αποδειχτεί ότι όσο νεαρότερη η ηλικία, τόσο υψηλότερα τα ποσοστά βίαιου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της βίας προς το/τη σύντροφο (π.χ. Stets and Straus, 1989). Για τις αναλύσεις χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος της ηλικίας των φοιτητών.

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Η κλίμακα αυτή δημιουργήθηκε από τη μετατροπή σε z τιμές των τριών ακόλουθων μεταβλητών: χρόνια εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας του φοιτητή (εύρος απαντήσεων 1 έως 8) και οικογενειακό εισόδημα (εύρος απαντήσεων 1 έως 8). Το άθροισμα της κλίμακας αυτής μετετράπη επίσης σε z τιμές. Επομένως, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο κάθε φοιτητή παρουσιάζεται ως τον αριθμό των μονάδων τυπικής απόκλισης πάνω ή κάτω από τον μέσο όρο του δείγματος. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατές οι συγκρίσεις μεταξύ των διαφόρων χωρών, άσχετα από τις διαφορές του εκπαιδευτικού συστήματος ή την οικονομική ευμάρεια κάθε χώρας.

Κλίμακα κοινωνικά αποδεκτών απαντήσεων. Η κλίμακα αυτή ελέγχει την τάση του ερωτώμενου να μην παραδέχεται ή να μην αποκαλύπτει κοινωνικά μη αποδεκτές συμπεριφορές. Αποτελείται από 13 στοιχεία, τα οποία αναφέρονται σε συμπεριφορές και συναισθήματα που είναι σχετικά δυσάρεστα, αλλά αληθινά για τους περισσότερους ανθρώπους, όπως «Δεν έχω πει ποτέ εσκεμμένα

κάτι που θα στενοχωρούσε κάποιον» και «Έχουν υπάρξει περιπτώσεις που εκμεταλλεύτηκα κάποιον». Όσο περισσότερα θέματα ο ερωτώμενος αρνείται, τόσο πιθανότερο είναι να αποφεύγει επίσης ή να αρνείται την αποκάλυψη πιο δυσάρεστων πληροφοριών, όπως τη βία εναντίον του/της συντρόφου της/του. Στο δείγμα της παρούσας έρευνας, οι βαθμολογίες κυμάνθηκαν από 1,85 έως 3,62 (μ.ο. = 2,71, τ.α. = 0,35).

Διαδικασία

Συλλογή δεδομένων-Χορήγηση ερωτηματολογίου. Οι φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο μέσα στην τάξη. Κατά την έναρξη ενός προγραμματισμένου μαθήματος, οι ερευνητές έμπαιναν στην τάξη και εξηγούσαν προφορικά τους στόχους και τις απαιτήσεις της έρευνας και ζητούσαν από τους/τις φοιτητές/τριες να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο, ενημερώνοντας ότι η συμμετοχή τους είναι εντελώς εθελοντική. Για να διασφαλισθεί η ανωνυμία όσων συμμετείχαν στην έρευνα, τους ζητούσαν να μην γράψουν πουθενά το όνομά τους και να μην παρέχουν οποιαδήποτε άλλη πληροφορία θα μπορούσε να βοηθήσει στην αναγνώριση της ταυτότητάς τους. Η συναίνεσή τους εξασφαλιζόταν προφορικά προκειμένου να αποφευχθεί η συμπλήρωση οποιουδήποτε εγγράφου θα περιελάμβανε το όνομά τους. Εάν αποφάσιζαν να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο, τους δίνονταν πληροφορίες για τη χρήση του φύλλου απαντήσεων. Μόλις ολοκλήρωναν τη συμπλήρωσή του, το τοποθετούσαν σε ένα κουτί κοντά στην έξοδο της αίθουσας και αποχωρούσαν. Οι φοιτητές/τριες που αποφάσιζαν, βάσει των πληροφοριών που τους δινόταν, ότι δεν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, επέστρεφαν ασυμπλήρωτο το ερωτηματολόγιο, τοποθετώντάς το στο ίδιο κουτί και αποχωρούσαν. Έτσι κανείς δεν γνώριζε εάν το είχαν συμπληρώσει ή όχι. Κατά την έξοδο των φοιτητών από την αίθουσα τους δινόταν ένα φυλλάδιο, το οποίο περιείχε πληροφορίες για τοπικές υπηρεσίες υγείας και άλλους φορείς παροχής ψυχολογικής βοήθειας-υποστήριξης για άτομα που έχουν υποστεί βία στις σχέσεις τους.

Στατιστική ανάλυση

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται χωριστά για α) τη *διάπραξη* και τη *θυματοποίηση*, β) το *ποσοστό* και τη *συχνότητα*, γ) το *συ-*

νολικό επίπεδο σεξουαλικού εξαναγκασμού (περιλαμβάνει τον ήπιο και το σοβαρό) και το επίπεδο σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού και δ) τους άντρες και τις γυναίκες. Εκτός του φύλου, μεταβλητές ελέγχου ήταν το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και η κλίμακα κοινωνικά αποδεκτών απαντήσεων. Η αξιοπιστία των υποκλιμάκων εκτιμήθηκε με τον Cronbach alpha και ο Pearson product moment correlation coefficient χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο της συνάφειας της υποκλίμακας του σεξουαλικού εξαναγκασμού με την Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων και την Κλίμακα Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου. Το χ^2 χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο υποθέσεων σχετικά με τη συμμετρία της βίας στη σχέση και τις διαφορές ανά φύλο για κατηγορικές μεταβλητές (π.χ. οικογενειακή κατάσταση), ενώ το t-test χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο διαφορών στους μέσους όρους ανά φύλο.

Αποτελέσματα

Αξιοπιστία και τάση για κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις

Η ομοιογένεια των στοιχείων για την υποκλίμακα διάπραξης σεξουαλικού εξαναγκασμού προς το/τη σύντροφο ήταν ,785 και για την υποκλίμακα της θυματοποίησης ήταν ,59. Η ομοιογένεια των τριών στοιχείων του ήπιου σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν ,60 και ,56 (διάπραξη και θυματοποίηση, αντίστοιχα), ενώ για τα τέσσερα στοιχεία του σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν ,95 και ,83 (διάπραξη και θυματοποίηση, αντίστοιχα). Προκειμένου να προσδιοριστεί εάν οι συντελεστές αξιοπιστίας ήταν το αποτέλεσμα της τάσης των φοιτητών να αποκαλύπτουν ή να αποκρύπτουν κοινωνικά μη αποδεκτές στάσεις και συμπεριφορές, πραγματοποιήθηκε ανάλυση συνάφειας μεταξύ των μεταβλητών αυτών (βλ. πίνακα 2). Όλες οι συσχετίσεις ήταν αρνητικές (δηλαδή όσο πιο υψηλή η βαθμολογία στην Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων (ΚΚΑΑ), τόσο πιο χαμηλές οι τιμές στην κλίμακα σεξουαλικού εξαναγκασμού και το αντίθετο), οι οποίες δηλώνουν ότι η κλίμακα αξιολογεί όπως προβλέπεται την τάση των συμμετεχόντων να δίνουν κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις. Ωστόσο, στατιστικά σημαντικές συνάφειες ήταν η ΚΚΑΑ με το συνολικό ποσοστό διάπραξης και θυματοποίησης. Δηλαδή, οι φοιτητές που απαντούν με περισσότερο κοινωνικά αποδεκτό τρόπο αποκαλύπτουν λιγότερα περιστατικά βίαιης σεξουαλικής διάπραξης και θυματο-

Πίνακας 2

Συνάφεια της υποκλίμακας του σεξουαλικού εξαναγκασμού με την κλίμακα του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και την κλίμακα κοινωνικά αποδεκτών απαντήσεων

Σεξουαλικός εξαναγκασμός	Επίπεδο σοβαρότητας	Διάπραξη		Θυματοποίηση	
		ΚΚΕ ¹	ΚΚΑΑ ²	ΚΚΕ	ΚΚΑΑ
Ποσοστό	Συνολική	,009	-,219**	-,037	-,177**
	Σοβαρή	,037	-,090	,042	-,072
Συχνότητα	Συνολική	,272*	-,234	,360**	-,157
	Σοβαρή	,790**	-,610	,462	-,499

1. Κλίμακα Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου.
2. Κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων.

ποίησης. Ωστόσο, καθώς οι περισσότερες συνάφειες ήταν χαμηλές και μη στατιστικά σημαντικές δεν αποτελούν απειλή της εγκυρότητας της κλίμακας (Straus, 2004).

Σεξουαλικός εξαναγκασμός και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο

Το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των ερωτώμενων δεν σχετιζόταν με το ποσοστό διάπραξης ή θυματοποίησης, αλλά με τη συχνότητα (συνολική και σοβαρή για τη διάπραξη και συνολική για τη θυματοποίηση). Δηλαδή, όσο πιο υψηλό το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο, τόσο πιο συχνά διέπρατταν σεξουαλικό εξαναγκασμό εις βάρος του/της συντρόφου τους και τόσο πιο συχνά θυματοποιούνταν στις συντροφικές τους σχέσεις (πίνακας 2).

Διάπραξη σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολική και σοβαρή)

Τα ποσοστά και οι συχνότητες συνολικού και σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού ανά φύλο παρουσιάζονται στον πίνακα 3. Πάνω από το 27% των ερωτώμενων άσκησε ήπιο και σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό (συνολικά) εις βάρος του/της συντρόφου του/της και αυτό συνέβη κατά μέσο όρο 11 φορές τον τελευταίο

Πίνακας 3

Ποσοστό και συχνότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού προς το/τη σύντροφο τον τελευταίο χρόνο (διάπραξη)

		Φύλο			T-test
		Σύνολο Μ.Ο. (Τ.Α.)	Άντρες Μ.Ο. (Τ.Α.)	Γυναίκες Μ.Ο. (Τ.Α.)	
Διάπραξη Ποσοστό	Συνολικά	27,23 (44,62)	44,07 (50,07)	21,21 (41,01)	3,149 (p = ,002)
	Σοβαρός	4,93 (21,70)	15,52 (36,52)	1,21 (10,98)	2,937 (p = ,005)
Συχνότητα	Συνολικά	11,33 (16,10)	20,27 (21,03)	4,69 (5,03)	3,700 (p = ,001)
	Σοβαρός	15,00 (17,16)	17,22 (18,32)	5,00 (4,24)	,902 (p = ,390)
Είδος Ποσοστό	Απειλές	3,64 (18,76)	12,28 (33,11)	0,61 (7,83)	2,634 (p = ,011)
	Βία	4,48 (20,74)	15,52 (36,52)	0,61 (7,78)	3,085 (p = ,003)
Συχνότητα	Απειλές	10,25 (11,17)	10,57 (12,03)	8,00 (.)	,200 (p = ,848)
	Βία	8,30 (8,87)	9,00 (9,11)	2,00 (.)	,729 (p = ,487)

χρόνο της σχέσης τους. Σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό (π.χ. χτύπημα, ακινητοποίηση, χρήση όπλου ή/και απειλών για εξαναγκασμό σε σεξ ή/και εξαναγκασμό σε στοματικό ή πρωκτικό σεξ) άσκησε περίπου το 5% των συμμετεχόντων, κατά μέσο 15 περίπου φορές τους τελευταίους 12 μήνες. Η πιο συχνά εμφανιζόμενη ήπια μορφή σεξουαλικού εξαναγκασμού αφορούσε στην επιμονή για σεξ χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του/της συντρόφου, ενώ η πιο συχνά εμφανιζόμενη σοβαρή μορφή ήταν η άσκηση βίας (όπως χτύπημα, ακινητοποίηση, ή χρήση όπλου) για εξαναγκασμό του/της συντρόφου για στοματικό ή πρωκτικό σεξ.

Τα ποσοστά ανά φύλο δείχνουν ότι περίπου το 44% των φοιτητών και το 21% των φοιτητριών εξανάγκασαν σεξουαλικά τη/το σύντροφό του/της, διαφορά, η οποία είναι στατιστικά σημαντική ($t = 3,15$, $p = ,002$). Το ίδιο ισχύει και για τη συχνότητα εμφάνισης (φορές/χρόνο) σεξουαλικού εξαναγκασμού ανά φύλο ($t = 3,70$, $p = ,001$). Οι φοιτητές εξανάγκασαν σεξουαλικά τις συντρόφους τους κατά μέσο όρο περισσότερες φορές τον τελευταίο χρόνο (περίπου 20) σε σύγκριση με τις φοιτήτριες (περίπου 5 φορές). Όσον αφορά στην άσκηση *σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού*, οι φοιτητές σε ποσοστό στατιστικά σημαντικά υψηλότερο (15,52%) συγκριτικά με τις φοιτήτριες (1,21%) εξανάγκασαν σεξουαλικά τις συντρόφους τους ($t = 2,94$, $p = ,005$). Παρόλο που οι φοιτητές ασκούσαν σεξουαλικό εξαναγκασμό συχνότερα (περίπου 17 φορές/χρόνο) συγκριτικά με τις φοιτήτριες (περίπου 1 φορά/χρόνο), η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

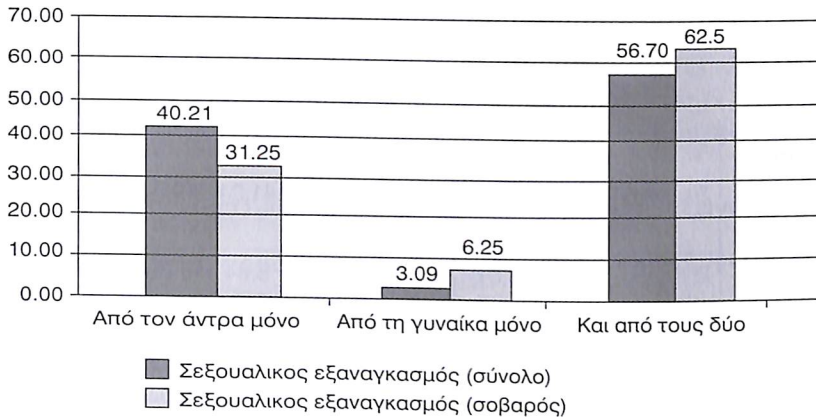
Στον πίνακα 3 επίσης φαίνεται ότι οι φοιτητές χρησιμοποιούσαν στατιστικά σημαντικά περισσότερες απειλές και βία κατά τον σεξουαλικό εξαναγκασμό των φοιτητριών (12,28% και 15,52%, αντιστοίχως), από ό,τι οι φοιτήτριες (0,61% για τη χρήση απειλών και βίας) ($t = 2,63$, $p = ,002$ και $t = 3,09$, $p = ,003$, αντιστοίχως). Ενώ οι φοιτητές σε μεγαλύτερο ποσοστό χρησιμοποιούσαν τη βία ως μέσο σεξουαλικού εξαναγκασμού, τη χρησιμοποιούσαν με μικρότερη συχνότητα (15,52%/9,00 φορές) συγκριτικά με τις απειλές (12,28%/10,57 φορές). Στις φοιτήτριες, παρόλο που το ποσοστό απειλών και βίας είναι μικρό (<1%), και οι δύο τακτικές χρησιμοποιούνταν αρκετά συχνά (8 και 2 φορές/χρόνο, αντιστοίχως).

Αμοιβαιότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού

Το 40,2% των ερωτώμενων ανέφερε σεξουαλικό εξαναγκασμό μόνο από τον άνδρα σύντροφο και το 3,1% μόνο από τη γυναίκα σύντροφο, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (56,7%) ανέφερε αμοιβαίο σεξουαλικό εξαναγκασμό στη σχέση τους. Όσον αφορά στο σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό, στο μεγαλύτερο ποσοστό (62,5%) ο σεξουαλικός εξαναγκασμός ήταν αμοιβαίος, ενώ στο 31,3% των ερωτώμενων, θύτες ήταν μόνο άντρες και στο 6,3% θύτες ήταν μόνο γυναίκες.

Σχήμα 1

Σεξουαλικός εξαναγκασμός από τον άντρα, την γυναίκα ή και τους δύο μαζί

Σεξουαλική θυματοποίηση (συνολική και σοβαρή)

Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται τα ποσοστά και οι συχνότητες συνολικού και σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού από το/τη σύντροφο (θυματοποίηση) ανά φύλο. Ποσοστό μεγαλύτερο του 40% των ερωτώμενων δήλωσε ότι υπήρξε θύμα σεξουαλικού εξαναγκασμού από το/τη σύντροφό του/της, κατά μέσο όρο 10 φορές τον τελευταίο χρόνο της σχέσης τους. Το ποσοστό *σοβαρής θυματοποίησης* (π.χ. χτύπημα, ακινητοποίηση, χρήση όπλου κ.ά.) ήταν πολύ υψηλό (πάνω από 7%). Τα άτομα που θυματοποιήθηκαν σοβαρά δήλωσαν ότι τους συνέβη κατά μέσο όρο σχεδόν 9 φορές τον τελευταίο χρόνο. Η πιο συχνά εμφανιζόμενη ήπια μορφή σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν η επιμονή από το/τη σύντροφο για σεξ χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του ερωτώμενου, ενώ η πιο συχνά εμφανιζόμενη *σοβαρή* μορφή σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν η χρήση απειλών από το/τη σύντροφο για εξαναγκασμού σε στοματικό ή πρωκτικό σεξ».

Σχεδόν ίδιο ποσοστό φοιτητών και φοιτητριών υπήρξε θύμα σεξουαλικού εξαναγκασμού από τη/το σύντροφό του/της (38,98% για τους φοιτητές έναντι 41,21% για τις φοιτήτριες). Ωστόσο, βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στη συχνότητα θυματοποίησης ανά φύλο ($t = 3,54, p = ,002$). Στους φοιτητές, οι οποίοι υ-

Πίνακας 4

Ποσοστό και συχνότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού από το/τη σύντροφο τον τελευταίο χρόνο (θυματοποίηση)

		Φύλο			T-test
		Σύνολο Μ.Ο. (Τ.Α.)	Άντρες Μ.Ο. (Τ.Α.)	Γυναίκες Μ.Ο. (Τ.Α.)	
Θυματο/ση Ποσοστό	Συνολικά	40,63 (49,22)	38,98 (49,19)	41,21 (49,37)	-,298 (p = ,766)
	Σοβαρός	7,14 (25,81)	16,95 (37,84)	3,64 (18,78)	2,591 (p = ,012)
Συχνότητα	Συνολικά	10,00 (12,70)	19,83 (17,09)	6,68 (8,75)	3,537 (p = ,002)
	Σοβαρός	8,75 (9,15)	11,60 (9,92)	4,00 (5,51)	1,709 (p = ,110)
Είδος Ποσοστό	Απειλές	5,43 (22,71)	13,79 (34,78)	2,45 (15,52)	2,399 (p = ,019)
	Βία	4,50 (20,79)	14,04 (35,04)	1,21 (10,98)	2,717 (p = ,009)
Συχνότητα	Απειλές	5,33 (5,03)	5,38 (4,57)	5,25 (6,65)	,039 (p = ,970)
	Βία	7,60 (9,63)	9,13 (10,29)	1,50 (0,71)	1,002 (p = ,346)

πήρξαν θύματα, ασκήθηκε στατιστικά σημαντικά συχνότερα (σχεδόν 20 φορές/χρόνο) σεξουαλική βία από ό,τι στις φοιτήτριες (σχεδόν 7 φορές/χρόνο). Στους φοιτητές επίσης ασκήθηκε σοβαρός σεξουαλικός εξαναγκασμός σε μεγαλύτερο ποσοστό συγκριτικά με τις φοιτήτριες (16,95% για τους φοιτητές έναντι 3,65% για τις φοιτήτριες) ($t = 2,59$, $p = ,012$). Παρόλο που σοβαρός σεξουαλικός εξαναγκασμός ασκήθηκε στους φοιτητές με μεγαλύτερη συχνότητα (πάνω από 11,5 φορές/χρόνο), από ό,τι στις φοιτήτριες (4 φορές/χρόνο), η διαφορά δεν ήταν στατιστικά σημαντική.

Όσον αφορά στη χρήση βίας ή/και απειλών κατά τη θυματο-

ποίηση (πίνακας 4), οι φοιτητές σε στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό είχαν υποστεί απειλές (13,79%) και άσκηση βίας (14,04%) συγκριτικά με τις φοιτήτριες (2,45% και 1,21%, αντιστοίχως). ($t = 2,40$, $p = ,019$ και $t = 2,72$, $p = ,009$, αντιστοίχως). Η συχνότητα χρήσης των απειλών και της βίας δε διέφερε σημαντικά μεταξύ των φύλων, παρότι στους φοιτητές φαίνεται να ασκείται περισσότερο συχνά βία ως μέσο εξαναγκασμού, ενώ οι απειλές είναι περίπου ισόποσα κατανεμημένες μεταξύ των δύο φύλων.

Σχέση σεξουαλικής θυματοποίησης και εξαναγκασμού

Ένα υψηλό ποσοστό του δείγματος ήταν ταυτόχρονα και θύτες και θύματα στις συντροφικές τους σχέσεις (πίνακας 5). Συγκεκριμένα, από τα 91 άτομα του δείγματος που είχαν θυματοποιηθεί, τα 55 (60,4%) είχαν επίσης διαπράξει σεξουαλικό εξαναγκασμό (συνολικά). Αντίστροφα, από τα 61 άτομα του δείγματος που είχαν διαπράξει σεξουαλικό εξαναγκασμό, τα 55 (90,2%) είχαν θυματοποιηθεί από το/τη σύντρόφό τους. Τα αποτελέσματα ήταν στατιστικά σημαντικά ($\chi^2 = 85,29$, d.f. = 1, $p = ,000$). Βρέθη-

Πίνακας 5

Πίνακας διπλής εισόδου για το ποσοστό των θυμάτων που διαπράττουν α) σεξουαλικό εξαναγκασμό (συνολικά) και β) σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό

Διάπραξη	Θυματοποίηση		
	Όχι N (θ*/δ**)	Ναι N (θ/δ)	Σύνολο N (θ/δ)
A) Συνολικά			
Όχι ¹	127 (95,5%/77,9%)	36 (39,6%/22,1%)	163 (72,8%/100,0%)
Ναι ²	6 (4,5%/9,8%)	55 (60,4%/90,2%)	61 (27,2%/100,0%)
Σύνολο	133 (100,0%/59,4%)	91 (100,0%/40,6%)	224 (100,0%/100,0%)
B) Σοβαρή			
Όχι	133 (100,0%/62,7%)	79 (86,8%/37,3%)	212 (94,6%/100,0%)
Ναι	0 (0,0%/0,0%)	12 (13,2%/100,0%)	12 (5,4%/100,0%)
Σύνολο	133 (100,0%/59,6%)	91 (100,0%/40,6%)	224 (100,0%/100,0%)

1 = Όχι τον τελευταίο χρόνο.

2 = Τον τελευταίο χρόνο.

* = % επί του συνόλου της θυματοποίησης.

** = % επί του συνόλου της διάπραξης.

Πίνακας 6

Πίνακας διπλής εισόδου για το ποσοστό των θυμάτων σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού που διαπράττουν α) σεξουαλικό εξαναγκασμό (συνολικά) και β) σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό

Διάπραξη	Σοβαρή θυματοποίηση		
	Όχι N (θ*/δ**)	Ναι N (θ/δ)	Σύνολο N (θ/δ)
A) Συνολικά			
Όχι ¹	160 (76,9%/98,2%)	3 (18,8%/1,8%)	163 (72,8%/100,0%)
Ναι ²	48 (23,1%/78,7%)	13 (81,3%/21,3%)	61 (27,2%/100,0%)
Σύνολο	208 (100,0%/92,9%)	16 (100,0%/7,1%)	224 (100,0%/100,0%)
B) Σοβαρή			
Όχι	207 (99,5%/97,6%)	5 (31,3%/2,4%)	212 (95,1%/100,0%)
Ναι	(0,5%/9,1%)	10 (62,5%/90,9%)	11 (4,9%/100,0%)
Σύνολο	208 (100,0%/92,9%)	16 (100,0%/7,1%)	224 (100,0%/100,0%)

1 = Όχι τον τελευταίο χρόνο.

2 = Τον τελευταίο χρόνο.

* = % επί του συνόλου της θυματοποίησης.

** = % επί του συνόλου της διάπραξης.

κε επίσης στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη θυματοποίηση και στο σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό ($\chi^2 = 17,10$, d.f. = 1, $p = .000$). Το 13,2% των θυμάτων σεξουαλικού εξαναγκασμού (60,4%) είχε διαπράξει *σοβαρές* μορφές εξαναγκασμού εναντίον του/της συντρόφου (πίνακας 5). Τα άτομα που εξανάγκαζαν σοβαρά τη/το σύντροφό τους είχαν όλα θυματοποιηθεί (100,0%) από τη/το σύντροφό τους.

Βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη *σοβαρή* θυματοποίηση και το συνολικό σεξουαλικό εξαναγκασμό ($\chi^2 = 25,37$, d.f. = 1, $p = ,000$). Από τα 16 άτομα του δείγματος που είχαν σοβαρά θυματοποιηθεί, τα 13 (81,3%) εξανάγκαζαν σεξουαλικά (συνολικά) το/τη σύντροφό τους (πίνακας 6α), ή αντίστροφα, το 21,3% των ατόμων που εξανάγκαζαν το/τη σύντροφό τους είχαν επίσης σοβαρά θυματοποιηθεί. Τέλος, βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη *σοβαρή* θυματοποίηση και στο *σοβαρό* σεξουαλικό εξαναγκασμό ($\chi^2 = 130,70$, d.f. = 1, $p = ,000$). Από τα θύματα σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού, τα 10 (62,5%) είχαν διαπράξει *σοβαρό* σεξουαλικό εξαναγκασμό (πίνακας 6β). Αντί-

στροφα, από τα 11 άτομα του δείγματος που είχαν ασκήσει σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό, η πλειοψηφία, δηλαδή τα 10 (90,9%), είχαν σεξουαλικά θυματοποιηθεί με σοβαρό τρόπο από το/τη σύντροφό τους.

Συζήτηση - Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση του ποσοστού, της συχνότητας και της σοβαρότητας του σεξουαλικού εξαναγκασμού (διάπραξης και θυματοποίησης) στις συντροφικές σχέσεις φοιτητών/τριών σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για τη διερεύνηση του φαινομένου χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης (Strauss και συν, 1996). Η Κλίμακα Τακτικών Σύγκρουσης έχει χρησιμοποιηθεί ερευνητικά σε περισσότερες από 100 μελέτες σε περίπου 40 χώρες τα τελευταία 25 χρόνια και υπάρχουν αποδείξεις της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της (Straus, 1990a,b, 2004). Οι συντελεστές α για την εσωτερική ομοιογένεια της κλίμακας έχουν κυμανθεί από ,79 έως ,95 (Straus και συν., 1996) και από ,73 έως ,87 (Straus, 2004), ενώ η ομοιογένεια των στοιχείων της Υποκλίμακας του Σεξουαλικού Εξαναγκασμού ήταν ,87 και στις δύο έρευνες. Στην παρούσα έρευνα οι συντελεστές για τη διάπραξη και τη θυματοποίηση εκτιμήθηκαν ελαφρώς χαμηλότερα (.79 και ,56, αντιστοίχως). Οι συντελεστές για το επίπεδο σοβαρότητας (δηλαδή ήπια και σοβαρή) της διάπραξης ήταν γενικά υψηλότεροι (.60 και ,95) από τους αντίστοιχους της θυματοποίησης (.56 και ,83). Επίσης η ομοιογένεια των στοιχείων τόσο της σοβαρής διάπραξης όσο και της σοβαρής θυματοποίησης ήταν υψηλότεροι από τους αντίστοιχους της ήπιας διάπραξης και θυματοποίησης. Η αρνητική συνάφεια που παρατηρήθηκε μεταξύ της Υποκλίμακας του Σεξουαλικού Εξαναγκασμού και της Κλίμακας Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων επιβεβαιώνει κατά κάποιο τρόπο την εγκυρότητά της, μολονότι περαιτέρω διερεύνηση των ψυχομετρικών ιδιοτήτων της κρίνεται απολύτως χρήσιμη.

Διάπραξη σεξουαλικού εξαναγκασμού

Στην παρούσα έρευνα βρέθηκαν πολύ υψηλά ποσοστά και συχνότητες διάπραξης σεξουαλικού εξαναγκασμού, ήπιου και σοβα-

ρού (συνολικά). Το 27,23% των ερωτώμενων είχε ασκήσει σεξουαλικό εξαναγκασμό (συνολικά) στο/στη σύντροφό του/της σχεδόν 11,5 φορές κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους. Συμπεριφορές ήπιου σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν πολύ διαδεδομένες. Το ποσοστό άσκησης ήπιου σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν 22,3% και η πιο συχνά εμφανιζόμενη συμπεριφορά ήταν η επιμονή για σεξ χωρίς τη συναίνεση του/της συντρόφου (χωρίς χρήση βίας). Τα αποτελέσματα είναι πολύ υψηλότερα συγκριτικά με αποτελέσματα ερευνών σε άλλες χώρες (π.χ. οι Malcoe και συν., 2004, ανέφεραν 12,2% διάπραξη σεξουαλικού εξαναγκασμού σε όλη τη διάρκεια της ζωής και 3,3% τον τελευταίο χρόνο, ενώ οι Keeling και συν., 2004, ανέφεραν 3,7% κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου).

Τα περιστατικά *σοβαρού* σεξουαλικού εξαναγκασμού που πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση βίας (χτύπημα, ακινητοποίηση, χρήση όπλου) και απειλών ανέρχονταν στο 5% των περιπτώσεων. Όπως ήταν αναμενόμενο οι φοιτητές στην πλειοψηφία τους ήταν οι θύτες, τόσο στο συνολικό ποσοστό εξαναγκασμού, όσο και σε αυτό *σοβαρού* εξαναγκασμού (44% και 15,5% για τους φοιτητές έναντι 21% και 1,2% για τις φοιτήτριες, αντίστοιχα). Οι φοιτητές επίσης, εξανάγκαζαν τη σύντροφό τους *συχνότερα* από ό,τι οι φοιτήτριες. Στο πλαίσιο της φεμινιστικής προσέγγισης, η σεξουαλική κακοποίηση είναι ένα από τα μέσα που χρησιμοποιούν οι άντρες για να εξουσιάζουν τις γυναίκες (Smith, 1991. Yllo, 1993). «Η ενδοοικογενειακή βία αντανakλά την άνιση δύναμη ανδρών και γυναικών στην κοινωνία και στις διαπροσωπικές σχέσεις», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από τον Smith (1989:27). Ωστόσο και οι φοιτήτριες ανέφεραν σχετικά υψηλό ποσοστό διάπραξης συνολικού σεξουαλικού εξαναγκασμού.

Το εύρημα που αφορά το μεγαλύτερο ποσοστό άσκησης σεξουαλικού εξαναγκασμού από τους φοιτητές συνάδει με άλλα διεθνή (π.χ. Anderson και συν., 2004), όπως επίσης με τα ευρήματα της γνωστής επιδημιολογικής έρευνας National Violence Against Women in America Survey (Tjaden and Thoennes, 2000). Η παρούσα όμως έρευνα βρήκε υψηλότερο ποσοστό διάπραξης από ό,τι σε άλλες χώρες (Anderson, και συν., 2004. Martin, και συν., 2005). Οι Straus και συν. (1996) βρήκαν επίσης μεγαλύτερο ποσοστό άσκησης σεξουαλικού εξαναγκασμού από τους άνδρες (37%) έναντι των γυναικών (18%). Όσον αφορά στη χρήση συγκεκριμένων τρόπων σεξουαλικού εξαναγκασμού (απειλές ή/και βία), βρέθηκε ότι οι άντρες χρησιμοποιούσαν σημαντικά περισσό-

τερο απειλές και βία σε σχέση με τις γυναίκες. Αυτό που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το εύρημα ότι στο 56,7% των ερωτώμενων και οι δύο σύντροφοι ήταν θύτες σεξουαλικού εξαναγκασμού. Όσον αφορά στο σοβαρό σεξουαλικό εξαναγκασμό, το 62,5% ανέφερε αμοιβαιότητα σεξουαλικού εξαναγκασμού. Διαπιστώνεται, επομένως, ότι στους περισσότερους από τους μισούς ερωτώμενους, ο σεξουαλικός εξαναγκασμός ασκείται και από τους δύο συντρόφους, μολονότι, εάν ασκείται μόνο από τον ένα σύντροφο, συνήθως αυτός είναι ο άντρας. Τα αποτελέσματα για την αμοιβαιότητα του σεξουαλικού εξαναγκασμού συμφωνούν με αυτά που έχουν βρεθεί σε περισσότερες από 100 σχετικές έρευνες (Straus and Ramirez, 2002).

Σεξουαλική θυματοποίηση

Το 40,6% των ερωτώμενων υπήρξε θύμα σεξουαλικού εξαναγκασμού από το/τη σύντροφό του κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους και μάλιστα με συχνότητα 10 φορές κατά μέσο όρο. Τα περιστατικά *σοβαρής* σεξουαλικής θυματοποίησης (δηλαδή με τη χρήση βίας και απειλών) ξεπερνούν το 7% των περιπτώσεων, δηλαδή είναι υψηλότερα από αυτά της *σοβαρής* διάπραξης. Το ποσοστό θυματοποίησης της παρούσας έρευνας είναι γενικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ερευνών σε άλλες χώρες, το οποίο κυμαίνεται από 10-15% (π.χ. Spitzberg, 1999) έως 35% (π.χ. Erulkar, 2004. McConaghy and Zamir, 1995. Rickett, και συν., 2004).

Απροσδόκητο ήταν το εύρημα της παρούσας μελέτης ότι οι φοιτητές ήταν θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού από τη σύντροφό τους στο ίδιο ποσοστό με τις φοιτήτριες (38,98% των φοιτητών έναντι 41,21% των φοιτητριών) και σε πολύ υψηλότερο ποσοστό (16,95% των φοιτητών έναντι 3,64% των φοιτητριών) όσον αφορά στο *σοβαρό* σεξουαλικό εξαναγκασμό. Επίσης, οι φοιτητές ήταν θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού συχνότερα από τις φοιτήτριες και είχαν υποστεί απειλές και άσκηση βίας σε μεγαλύτερο ποσοστό από ό,τι οι φοιτήτριες. Παρότι οι γυναίκες είναι πιθανότερο να είναι θύματα σεξουαλικής βίας (Ajwona και συν., 2001· Smith και συν., 2003), άλλες έρευνες υποδεικνύουν τους άντρες ως θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού (π.χ. Coxell και συν., 2000· Krahe και συν., 2003). Οι Hines and Saudino (2003) βρήκαν το ίδιο ποσοστό θυματοποίησης ανάμεσα στα δύο φύλα, όπως στην παρούσα έρευνα. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συνάδουν επίσης με τα αποτελέσματα της έρευνας

των Straus και συν. (1996) όσον αφορά στο ποσοστό θυματοποίησης των φοιτητών (38%) έναντι των φοιτητριών (30%). Ωστόσο, στην έρευνα των Straus και συν. (1996) και των Nasta και συν. (2005), βρέθηκε χαμηλότερο ποσοστό θυματοποίησης των γυναικών (30% και 38%, αντίστοιχα) συγκριτικά με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας (41,21%). Επίσης, στην National Crime Victimization Survey (NCVS) (Bachman, 2000· Straus, 1999) βρέθηκε ότι στην Αμερική υπάρχει μία σταθερή αύξηση του ποσοστού των αντρών που γίνονται θύματα ενδο-οικογενειακής βίας (από 6% το 1975 σε 15% το 1996). Το ποσοστό σοβαρής θυματοποίησης των φοιτητριών που βρέθηκε στην παρούσα έρευνα (3,64%) είναι περίπου το ίδιο με το ποσοστό σοβαρής σεξουαλικής κακοποίησης (3,5%) εις βάρος των γυναικών που είχε βρεθεί σε έρευνα εθνικής κλίμακας (ΚΕΘΙ, 2003).

Σχέση θυματοποίησης και εξαναγκασμού

Η πλειοψηφία των θυμάτων σεξουαλικού εξαναγκασμού (60,4%) ήταν ταυτόχρονα και θύτες και το 13,2% των θυμάτων ήταν ταυτόχρονα και θύτες σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας τα θύματα σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού, το 81,3% ήταν θύτες συνολικά και το 62,5% ήταν θύτες σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού. Αντίστροφα βρέθηκε ότι η πλειοψηφία των θυτών σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού είχαν υποστεί σεξουαλική θυματοποίηση συνολικά ή σοβαρή. Διαπιστώνεται, επομένως, ότι η βία γεννά βία: στην πλειοψηφία τους τα θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού ήταν και θύτες συνολικού ή σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού στις συντροφικές τους σχέσεις.

Το μη αναμενόμενο ίδιο περίπου ποσοστό θυματοποίησης αντρών και γυναικών και το υψηλότερο ποσοστό σοβαρής σεξουαλικής θυματοποίησης των αντρών έναντι των γυναικών είναι πιθανόν να συνδέεται:

- Με τη μεγαλύτερη τάση των γυναικών να δίνουν κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις. Οι γυναίκες είχαν στατιστικά σημαντική υψηλότερη μέση τιμή στην κλίμακα Κοινωνικά Αποδεκτών Απαντήσεων, σε σχέση με τους άνδρες. Η τάση αυτή των γυναικών μπορεί να συμβάλλει στην απόκρυψη ή υποβάθμιση γεγονότων σεξουαλικού εξαναγκασμού, καθώς θεωρούνται ιδιωτική υπόθεση. Επίσης, το γεγονός ότι περισσότερες γυναίκες παρά ά-

ντρες είχαν μία σχέση διάρκειας τουλάχιστον δύο ετών, η οποία υφίστατο κατά τη διάρκεια της έρευνας, μπορεί να επηρεάζει αρνητικά τις αναμνήσεις για γεγονότα σεξουαλικού εξαναγκασμού που συνέβησαν.

- Η θεωρία της κοινωνικοποίησης των ρόλων των φύλων υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης των δύο φύλων, οι άνδρες ενθαρρύνονται να είναι περισσότερο επιθετικοί από τις γυναίκες, ενώ η σεξουαλική επιθετικότητα τους αυξάνει την αίσθηση ανδρισμού και αρρενωπότητας (ΚΕΘΙ, 2003). Οι γυναίκες αφομοιώνουν στερεότυπα όσον αφορά στον επιθετικό ρόλο του άντρα και στον παθητικό ρόλο της γυναίκας στις σεξουαλικές σχέσεις. Η αφομοίωση από τις γυναίκες στερεοτύπων όσον αφορά στον παθητικό τους ρόλο μπορεί να συνεπάγεται αποσιώπηση-υποβάθμιση γεγονότων σεξουαλικού εξαναγκασμού που έχουν ασκηθεί εις βάρος τους.
- Με τη μη αμφισβήτηση εκ μέρους των αντρών του παραδοσιακού παθητικού ρόλου της γυναίκας στις σεξουαλικές σχέσεις. Σε αυτή την περίπτωση οι άντρες είναι πιθανόν να αισθάνονται θυματοποιημένοι επειδή νοιώθουν απειλή από τον ενεργητικό ρόλο της γυναίκας στις σεξουαλικές σχέσεις.
- Με την προσπάθεια αντρών-θυτών σεξουαλικού εξαναγκασμού να νομιμοποιήσουν τη συμπεριφορά τους. Είναι πιθανόν να εμφανίζουν τους εαυτούς τους ως θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού για λόγους που συνδέονται με την εκλογίκευση της δικής τους συμπεριφοράς και κατά συνέπεια την αποενοχοποίησή τους. Άλλωστε, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα, όσον αφορά τη σχέση σοβαρής θυματοποίησης και σεξουαλικού εξαναγκασμού, η πλειοψηφία των θυμάτων σοβαρού σεξουαλικού εξαναγκασμού (οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν άντρες) ήταν παράλληλα και θύτες σεξουαλικού εξαναγκασμού (συνολικού ή σοβαρού) στις συντροφικές τους σχέσεις.

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει κάποιους περιορισμούς. Το δείγμα μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό μόνο για φοιτητές/τριες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που φοιτούν σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών σπουδών. Περιλαμβάνει φοιτητές/τριες σε ΤΕΙ και Πανεπιστήμιο και προέρχονται από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας (καθώς η εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση γίνεται μέσω πανελληνίων εξετάσεων). Ωστόσο, τα αποτελέσματα δε μπορούν να γενικευτούν σε όλους τους φοιτητές της Ελλάδας, καθώς οι ερωτώμενοι προέρχονταν από τμήματα

ανθρωπιστικών-κοινωνικών σπουδών. Είναι πιθανόν οι απόψεις τους να διαφέρουν από τις απόψεις φοιτητών σε τμήματα θετικής κατεύθυνσης, καθώς οι φοιτούντες σε τμήματα ανθρωπιστικών σπουδών θεωρούνται περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε θέματα βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις (λόγω των μαθημάτων που διδάσκονται).

Τα υψηλά ποσοστά, η συχνότητα και η σοβαρότητα διάπραξης και θυματοποίησης, καθώς και η αμοιβαιότητα του σεξουαλικού εξαναγκασμού και η σχέση σεξουαλικής διάπραξης και θυματοποίησης καθιστούν αναγκαία την λήψη μέτρων πρόληψης για την μείωση του φαινομένου. Το εύρημα ότι και οι άντρες θυματοποιούνται και ότι οι γυναίκες επίσης γίνονται θύτες προσφέρει πληροφορίες για τη δημιουργία κατάλληλων προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης που να απευθύνονται σε γυναίκες θύτες σεξουαλικού εξαναγκασμού, αλλά και σε άνδρες θύματα σεξουαλικού εξαναγκασμού.

Οι φοιτητές/τριες που φοιτούν σε τμήματα Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών Σπουδών, στα πλαίσια του επαγγελματικού τους ρόλου, εμπλέκονται στην αντιμετώπιση περιστατικών άσκησης βίας και θυματοποίησης. Τα υψηλά ποσοστά διάπραξης σεξουαλικού εξαναγκασμού και θυματοποίησης στις συντροφικές σχέσεις των φοιτητών/τριών τμημάτων Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών σπουδών δείχνουν ότι υπάρχει ανάγκη περισσότερο συστηματικής ευαισθητοποίησής τους μέσω των προγραμμάτων σπουδών για κάθε μορφής βία. Η τροποποίηση επίσης στάσεων και συμπεριφορών που έχουν σκοπό την επιβολή εξουσίας είναι απαραίτητη, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν ως επαγγελματίες στον εντοπισμό, αλλά και αντιμετώπιση βίαιων συμπεριφορών.

Βιβλιογραφία

- Ajuwon A.J., Olley B.O., Akin-Jimoh I. and Akintola O., «Experience of sexual coercion among adolescents in Ibadan, Nigeria», *African Journal of Reproductive Health* 5 (3), 2001, σελ. 120-131.
- Andersson N., Ho-Foster A., Matthis J., Marokoane N., Mashiane V., Mhatre S., Mitchell S., Mokoena, T., Monasta L., Ngxowa N., Salcedo M.P., Sonnekus H., «National Cross Sectional Study of Views on Sexual Violence and Risk of HIV Infection and AIDS Among South African School Pupils», *BMJ* 329, 2004, σελ. 329:952 (Epub 2004 Oct. 14).

- Bachman R., *Violence against women: A national crime victimization survey report*, U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, NCJ 145325, Washington, DC, 2000.
- Barnett O.W., Miller-Perrin C.L. and Perrin R.D., *Family violence across the lifespan: An introduction*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1997.
- Γιωτάκος Ο., Κωνσταντακόπουλος Γ., Πρεκατέ Β., *Διερεύνηση της σεξουαλικής επιθετικότητας σε νέους Έλληνες άνδρες*, 2ο Πανελλήνιο συνέδριο για την Αντιμετώπιση της Σεξουαλικής Κακοποίησης, 25-27 Νοεμβρίου 2005, Αθήνα.
- Coxell A.W., King M.B., Mezey G.C. and Kell P., «Sexual molestation of men: interviews with 224 men attending a genitourinary medicine service», *International Journal STD AIDS* 11 (9), 2000, σελ. 574-578.
- Erulkar A.S., «The experience of sexual coercion among young people in Kenya», *International Family Planning Perspective* 30 (4), 2004, σελ. 182-189.
- Hines D.A. and Saudino K.J., «Gender differences in psychological, physical and sexual aggression among college students using the revised Conflict Tactics Scales», *Violence and Victims* 18 (2), 2003, σελ. 197-217.
- Keeling J., Birch L. and Green P., «Pregnancy counselling clinic: a questionnaire survey of intimate partner abuse», *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care* 30 (3), 2004, σελ. 165-168.
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), *Ενδο-οικογενειακή βία κατά των γυναικών: πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα (επιστημονικοί υπεύθυνοι: Αρτινοπούλου Β. και Φαρσεδάκης Ιακ.)*, Αθήνα, 2003.
- Krahé B., Scheinberger-Olwig R. and Bieneck S., «Men's reports of non-consensual sexual interactions with women: prevalence and impact», *Archives of Sexual Behavior* 32 (2), 2003, σελ. 165-175.
- Maida A.M., Vasquez A., Herskovic V., Calderon J.L., Jacard M., Pereira A. and Widdel L., «A report on student abuse during medical training», *Medical Teaching* 25 (5), 2003, σελ. 497-501.
- Malcoe L.H., Duran B.M. and Montgomery J.M., «Socioeconomic disparities in intimate partner violence against Native American women: a cross-sectional study», *BMC Medicine* 24, 2004, σελ. 2-20.
- Manopaiboon C., Kilmarx P.H., Limpakarnjanarat K., Jenkins R.A., Chai-kummao S., Supawitkul S. and van Griensven F., «Sexual coercion among adolescents in northern Thailand: prevalence and associated factors», *Southeast Asian Journal of Trop Medical Public Health* 34(2), 2003, σελ. 447-57.
- Martin A.F., Vergeles M.R., Acevedo Vde, L., Sanchez Adel, C., Visa S.L., «The involvement in sexual coercive behaviors of Spanish college men: prevalence and risk factors», *Journal of Interpersonal Violence* 20 (7), 2005, σελ. 872-891.

- McConaghy N. and Zamir R., «Heterosexual and homosexual coercion, sexual orientation and sexual roles in medical students», *Archives of Sexual Behavior* 24 (5), 1995, σελ. 489-502.
- Nasta A., Shah B., Brahmanandam S., Richman K., Wittels K., Allsworth J. and Boardman L., «Sexual victimization: incidence, knowledge and resource use among a population of college women», *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 18 (2), 2005, σελ. 91-96.
- Rickett V.I., Wireman C.M., Vaughan R.D. and White J.W., «Rates and Risk Factors for Sexual Violence Among an Ethnically Diverse Sample of Adolescents», *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine* 158 (12), 2004, σελ. 1132-1139.
- Smith L.J.F., «Domestic violence: An overview of the literature», *Home Office Research Study* 167, London, 1989, HM50.
- Smith P.H., White J.W. and Holland L.J., «A Longitudinal Perspective on Dating Violence Among Adolescent and College-Age Women», *American Journal of Public Health* 93 (7), 2003, σελ. 1104-1119.
- Smith M., «Patriarchal Ideology and Wife Beating: A Test of a Feminist Hypothesis», *Violence and Victims* 5, 1991, σελ. 257-273.
- Spitzberg B.H., «An analysis of empirical estimates of sexual aggression victimization and perpetration», *Violence and Victims* 14 (3), 1999, σελ. 241-260.
- Stets J.E. and Straus M.A., «The marriage license as a hitting license: A comparison of assaults in dating, cohabiting and married couples», *Journal of Family Violence* 4, 1989, σελ. 161-180.
- Straus M.A., «Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales», στο: M.A. Straus and R.J. Gelles (eds), *Physical Violence in American Families: Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families*, Transaction Publications, New Brunswick, New Jersey, 1990a, σελ. 29-47.
- Straus M.A., «The conflict tactics scales and its critics: An evaluation and new data on validity and reliability», στο: M.A. Straus and R.J. Gelles (eds), *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families*, Transaction Publications, New Brunswick, New Jersey, 1990b, σελ. 49-73.
- Straus M.A., «The Controversy over Domestic Violence by Women: A Methodological, Theoretical and Sociology of Science Analysis», στο: X. Arriaga and S. Oskamp (eds), *Violence in Intimate Relationships*, Sage, Thousand Oaks, CA, 1999, σελ. 17-44.
- Straus M.A., «Cross-Cultural Reliability and Validity of the Revised Conflict Tactics Scales: A Study of University Student Dating Couples in 17 Nations», *Cross-Cultural Research* 38 (4), 2004, σελ. 407-432.
- Straus M.A., Hamby, S.L., Boney-McCoy S. and Sugarman D.B., «The Revised Conflict Tactics Scales (CTS2). Development and preliminary psychometric data», *Journal of Family Issues* 17, 1996, σελ. 283-316.

- Straus M.A., Hamby S.L., Boney-McCoy S. and Sugarman D., *The personal and relationships profile (PRP)*, Family Research Laboratory, University of New Hampshire, Durham, NH, 1999.
- Straus M.A. and Ramirez I.L., «Gender symmetry in prevalence, severity and chronicity of physical aggression against dating partners by University students in Mexico and USA», στο: *XV World Meeting of the International society for Research on Aggression*, University of New Hampshire, Family Research Laboratory, Durham, NH, Montreal, Canada, 2002. Available in <http://pubpages.unh.edu/~mas2/>.
- Tjaden, P. and Thoennes, N., *Full report of the prevalence, incidence and consequences of violence against women: Findings from the National Violence Against Women Survey* (NCJ Report No. 183781), U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington DC, 2000.
- Yllo K., «Through the Feminist Lens: Gender, Power and Violence», στο: R.J. Gelles and D.R. Loseke (eds), *Current Controversies on Family Violence*, Sage Publications, Newbury Park, 1993, σελ. 47-52.

